

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ХВАН РУСЛАН МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 342.7+341.231.14

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ
ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному авіаційному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Київ)

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
КОФМАН Борис Якович,
Університет імені Альфреда Нобеля,
професор кафедри права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
БАЙМУРАТОВ Михайло Олександрович,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
ім. К.Д. Ушинського, професор
кафедри політичних наук та права;

доктор юридичних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки України
БАТАНОВ Олександр Васильович,
Інститут держави і права імені
В.М. Корецького НАН України,
провідний науковий співробітник відділу
конституційного права та місцевого
самоврядування

Захист дисертації відбудеться «18» липня 2024 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.21 у Національному авіаційному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 03058, м. Київ, проспект Любомира Гузара, 1, корпус 1, ауд. 334.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: 03058, м. Київ, проспект Любомира Гузара, 1 та на сайті Національного авіаційного університету: <https://er.nau.edu.ua/>

Автореферат розіслано «18» червня 2024 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.ю.н., доцент

Аліна ЗАМУЛА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення, розвиток і вдосконалення системи місцевого самоврядування (далі – МСВ) в Україні об’єктивно потребує відповідних організаційних та організаційно-правових зусиль держави щодо його розбудови. А це, своєю чергою, потребує наявності у держави муніципальної правової політики (далі – МПП), яка передбачає відповідні організаційні, телеологічні, персонально-кадрові, ресурсні, темпоральні та інші чинники, що детермінують належне і ефективне становлення, розвиток і вдосконалення муніципально-правових процесів на території держави. В рамках наведених макропроцесів повинні відбутися процеси набуття територіальними громадами (далі – ТГ) належної і реальної правосуб’єктності, формування їх спроможності для здійснення самоврядування, входження органів місцевого самоврядування (далі – ОМСВ) в систему органів публічної влади, – як їх складової і структурно-елементної частини, отримання ними належної, власної, ефективної компетенції через утвердження переліку їх предметів відання та блоку компетенційних повноважень. У підсумку наведених процесів, що вирішуються в процесі муніципального реформування в державі повинен бути здійснений вибір національної моделі МСВ і сформований ефективний і результативний рівень публічної самоврядної муніципальної влади.

Наведені завдання несуть в собі стратегічне значення та мають великий методологічний потенціал, особливо враховуючи той факт, що не дивлячись на достатньо активні процеси муніципалізації соціального і державного життя, МПП в Україні є фактично відсутньою і практично не сформованою. Звідси актуалізуються процеси з активізації та підвищення ефективності досліджень профільної спрямованості, що скеровані на посилення організаційної та нормативно-правової діяльності держави щодо формування її муніципальної політики.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідження вітчизняного МСВ ведуться в різних напрямках. Зокрема, становлення та розвиток МСВ вивчають В. Заблоцький, І. Козюра, В. Пархоменко, А. Ткачук та ін. Фінансово-економічні його складові аналізуються в працях Ю. Дехтяренка, В. Кравченка, О. Лебединської та ін. Правові аспекти розглядаються М. Баймуратовим, Ю. Бальцієм, О. Батановим, П. Біленчуком, В. Гробоною, В. Кампо, А. Коваленком, М. Корнієнком, В. Кравченком, А. Крусян, О. Лазором, М. Орзіх, В. Погорілком, О. Прієшкіною, М. Пухтинським, О. Сушинським та ін. У політичному і політологічному контекстах МСВ досліджують В. Борденюк, І. Дробот, В. Ковальчук, С. Рябова, С. Саханенко, В. Шарий, О. Яцунська та ін., його управлінський аспект – В. Авер’янов, П. Ворона, І. Грицяк, В. Куйбіда, Р. Плющ, П. Покатаєв, В. Толкованов, Ю. Шаров та ін. Територіальний розвиток та управління містом розглядають В. Бабаєв, О. Бобровська, В. Вакуленко, О. Васильєва, І. Дегтярєва, О. Ігнатенко, Т. Кравченко, В. Мамонова, Ю. Молодожен, В. Наконечний, М. Орлатий, В. Удовиченко та ін. Міжнародно-правові аспекти локальної демократії стали об’єктом наукових пошуків М. Баймуратова, І. Демченка, В. Могілевського, Д. Мартиновського, О. Стемковської. Однак такий вузькоспеціальний підхід не дає змогу визначити

роль та вплив МПП держави на становлення і розвиток інституту МСВ в Україні, її відповідність настановленням вітчизняного та глобального конституціоналізму і муніципалізму.

Для розуміння проблем реформування МСВ в контексті становлення МСВ за європейськими принципами та стандартами, вагомими є праці зарубіжних авторів, що узагальнюють національний досвід утвердження дієвої та ефективної системи МСВ. Серед зарубіжних вчених варто акцентувати увагу на працях Д. Вілсона, І. Вілки, Т. Вюртенгбергера, А. Бекста, М. Голдсмита, Г. Густавссона, В. Дюрана, М. Кітінга, М. Кулеша, Т. Ларссона, С. Ліпсета, А. Міллімакі, Дж. Лундберга, П. Нільсона, М. Портера, О. Петерсона, А. Рінанен, П. Сегварі, Е. Томпсона та інших, в яких визначаються питання та механізми організації та проведення муніципальних реформ, де акцент зроблено на причинах, результатах і наслідках перетворень в системі МСВ конкретної країни.

Слід зазначити, що проблематика становлення і розвитку МПП України в контексті діяльності інституту МСВ та його суб'єктів і органів у вітчизняному конституційному та муніципальному праві практично не досліджувалась за виключенням наукових праць історичного (Н. Шаповал) та компаративного (Ю. Бойко /Камардіна/) характеру, а також праць вчених, що досліджували аспекти практичного втілення профільної політики на рівні муніципальної реформи, що проводиться в нашій державі (Н. Мішина).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах бюджетної теми «Конституціоналізм у державо- та правотворенні України: стан, проблеми та перспективи» (державний реєстраційний №0111U002227) Інституту законодавства Верховної Ради України, а також науково-дослідної теми «Міжнародні стандарти міжнародних організацій та їх імплементація державами-членами» (номер державної реєстрації 69-2021/150106) факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є концептуальне обґрунтування процесів формування МПП в Україні в її теоретичному та праксеологічному контекстах з визначенням факторів, що впливають на формування такої політики в умовах формування демократичної правової державності, а також прояву глобалізації, з використанням надбань сучасного конституційного права.

Досягнення поставленої мети базувалось на вирішенні конкретних **дослідницьких завдань**, які визначаються в такій послідовності:

- вирішити низку проблемних теоретико-доктринальних підходів до визначення муніципальної державної політики через визначення методологічних та онтологічних підходів до розуміння і визначення правової політики держави;
- визначити онтологічні та нормативні підходи до визначення елементного складу муніципальної політики держави;
- дослідити суб'єктний склад МПП України в контексті розуміння кола її учасників та бенефіціарів;
- розкрити функціональні характеристики муніципальної політики в Україні;

- дослідити інституційно-структурні питання формування та функціонування муніципальної політики в Україні та з цією метою визначити блокові складові частини муніципальної політики в Україні;

- проаналізувати доктринальний підхід до визначення складових системних блоків реалізації муніципальної реформи в Україні;

- проаналізувати феноменологію муніципальної реформи як функціонально-діяльнісний вираз МПП держави;

- визначити коло актуальних питань втілення МПП в Україні;

- здійснити аналіз подальшого розвитку демократичної правової державності в контексті становлення та розвитку МПП України;

- дослідити роль міжнародних стандартів МСВ в формуванні, структуризації та розвитку МПП держави;

- визначити вплив розвитку локальної демократії на модифікацію МПП держави.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі супроводження і забезпечення державою існування, функціонування і розвитку МСВ, системи його суб'єктів та органів, – через формування та реалізацію МПП.

Предметом дослідження виступає доктринальний і соціально-нормативний концепт МПП держави України, що формується, розвивається та формалізується в процесі становлення, розвитку і вдосконалення конституційно-правового інституту МСВ.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації склала сукупність філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових методів дослідження, які націлені на об'єктивний аналіз досліджуваного предмета.

Дисертант керувався діалектичним методом наукового пізнання, який передбачає дослідження явищ і процесів в їх розвитку, взаємозв'язку і взаємозумовленості. Загальнонауковий діалектичний метод пізнання націлює на об'єктивність і всебічність дослідження. Метод діалектичної логіки дозволив визначити спільне і особливе в визначенні онтологічних аспектів становлення і взаємодії правової політики держави і МПП як її органічної частини та первинного системно-комплексного концепту локально-державного виміру МСВ (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3), а також у визначенні теоретико-доктринальних та практичних підходів до визначення інституційно-структурних питань формування та функціонування МПП в Україні в контексті їх визначення, розуміння та можливої реалізації (підрозділ 2.1; 2.2; 2.3). На основі загальнонаукових методів аналізу і синтезу виявлені характерні риси формування, розвитку і вдосконалення МПП держави (підрозділи 1.2; 1.3; 1.4; 2.1), особливості блокового устрою МПП (підрозділи 2.1; 2.2), а також вплив концепту «муніципальна правова політика» на формування, розвиток і вдосконалення інституту МСВ (підрозділи 2.3; 3.1) і вплив феноменології «міжнародні правові стандарти» на формування профільної політики (підрозділ 3.2). Для визначення опорних соціальних і нормативних імперативів дисертаційного дослідження, що містяться в актуальних питаннях забезпечення конституційним і муніципальним правом держави її МПП був застосований антропологічний підхід, який дозволив сформулювати положення про людинорозмірний і людиноцентристський вимір такої політики (підрозділи 1.3; 2.1; 2.2; 3.1; 3.3). На основі аксіологічного підходу в дисертації було

обґрунтовано положення про ціннісні орієнтири МПП та їх втілення в практичну площину в процесі муніципальної реформи в Україні з метою формування нових суспільних та нормативних пріоритетів в межах людської територіальної спільноти (підрозділи 2.1; 2.2; 3.1; 3.2; 3.3). Герменевтичний підхід позначився при тлумаченні конституційних норм стосовно розуміння функціональних аспектів МПП (підрозділ 1.4), ролі і значення міжнародних правових стандартів прав людини в формуванні та стабілізації настанов МПП (підрозділ 3.3) через застосування опорної феноменології муніципальних прав людини (підрозділи 1.3, 2.2; 3.1).

Формально-логічні методи (дедукція та індукція,) дозволили сформулювати висновки щодо можливого використання в теорії муніципального права феноменології МПП в контексті об'єктивного зростання ролі і значення суто внутрішньодержавного інституту МСВ, а також його участі в глобальних процесах світового соціального розвитку (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 3.2). Юридично-догматичний метод застосовувався для визначення підходів для аналізу прав і свобод людини (особистості) і громадянина як об'єкта конституційного і муніципального регулювання та формулювання авторських дефініцій понять «муніципальна правова політика» (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1, 3.3). Функціональний метод сприяв вивченню діяльності органів публічної влади стосовно участі в муніципальному реформуванні в контексті реалізації окремих настанов МПП держави, що ще знаходиться в стадії свого формування, оформлення і легалізації (підрозділ 1.2; 1.3; 2.3; 3.1).

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вона є комплексним монографічним дослідженням, в якому вперше у вітчизняній науці конституційного і муніципального права проаналізовано теоретичні і практичні проблеми формування і становлення МПП в Україні. Його наукова новизна конкретизується у таких основних науково-теоретичних положеннях, узагальненнях, пропозиціях та рекомендаціях, що виносяться на захист:

уперше:

- зроблений висновок методологічної властивості про те, що особлива і стратегічна роль МПП детермінується і визначається, насамперед, її людинорозмірністю, – саме вона характеризується безпосередньою антропологізацією та персоналізацією, бо виникає на стику права і соціуму, права і людини, індивідуального і колективного, приватного та публічного;

- розроблене авторське розуміння МПП, під якою треба розуміти концептуальні ідеологічні та нормативні засади, систему методів та засобів організаційного та організаційно-правового характеру, що використовуються органами публічної державної влади з метою формування системи локальної демократії та її нормативно-правового простору, супроводження та забезпечення муніципалізації суспільних процесів на локальному рівні існування і функціонування соціуму – ТГ в умовах МСВ;

- доведено, що визначення елементного складу МПП має велике значення не тільки для визначення аксіології такої політики, воно несе в собі і великий праксеологічний потенціал, бо дає уявлення про структурно-технологічні характеристики такої політики, вплив на які може сприяти на її формування,

розвиток, вдосконалення, визначення стратегічних пріоритетів в процесі її здійснення;

- встановлено, що функціональні характеристики державної МПП носять генетично обумовлений та екзистенційно детермінований характер, що пояснюється значенням і роллю ТГ як природного єдиного соціального простору, в якому людина, виступаючи членом колективної людської територіальної спільноти, по-перше, здійснює свій життєвий цикл; а, по-друге, в процесі здійснення останнього реалізує свої поведінково-діяльнісні настанови у вигляді активної комунікативної взаємодії з іншими членами цього локального соціуму;

- доведено, що дослідження функціональних характеристик державної МПП в Україні з метою визначення її телеологічних настанов та напрямків, – об'єктивно приводить до визначення відповідних критеріїв, що дають можливість стверджувати про виключно динамічний характер такої політики, що спирається на її ідентифікаційні риси (онтологічно-динамічну, організаційну, синергійно-координаційну, структурно-інституційну, системно-структурну, конотаційно-муніципальну, образуючу, типологічну, технологічно-операційну, демократично-мотиваційну, ідеологічно-психологічну);

- аргументовано, що ідентифікуючи державну муніципальну правову політику, яку можна визначити як самостійний та відносно автономний напрям державної правової політики, можливо оцінити її як багатоплановий, різнорівневий, системний, комплексний феномен, що в своїй єдності сполучає концептуально-ідеологічні, онтологічно-аксіологічні, організаційно-управлінські, нормативні, технологічно-функціональні, ресурсо-видові, конотаційні, нарративні та інші параметри оцінки держави об'єктивізації необхідності муніципалізації суспільного і державного життя;

- встановлено, що важливим фактором формування чіткої, ясної та прозорої державної МПП виступає її формалізація через створення системи планових документів та формування організаційно-нормативних блоків – запропоновані організаційно-нормативні блоки державної МПП сформовано, виходячи з її оптимізації та належної реалізації та з урахуванням відповідних методологічних підходів;

- виявлено за підсумками проведеного системного аналізу у діях та заходах органів публічної влади України в контексті формування МПП відсутність: а) послідовності у прийнятті та скасуванні попередніх актів при прийнятті нових аналогічного змісту; б) вирішення управлінської задачі щодо прийняття вже розроблених актів (на рівні Президента України та Уряду України); в) чіткої визначеності кола суб'єктів, до повноважень яких належить прийняття концептуальних (програмних) актів про реформування МСВ в Україні; г) координації, узгодженості та послідовності у часі, просторі, по колу суб'єктів постановки стратегічних телеологічних домінант муніципального реформування та його тактичних кроків; д) пріоритетності у постановці конкретних і чітких задач реформування; е) переліку основоположних принципів муніципального реформування і уніфікованості родових найменувань досліджуваних актів та їх проектів; є) точності в їх номенології – індивідуальних найменувань в контексті відображення їх реальної змістовності, – ставлять чітке і стратегічне завдання розробки єдиного документу стратегічної властивості з муніципального

реформування з чіткими ознаками нівелювання наведених недоліків та врахуванням позитивних наробок ретроспективного планування, конституційно-законодавчого проєктування та належного організаційного і організаційно-правового супроводження і забезпечення профільних процесів;

удосконалено:

- положення про те, що МПП по своїй сутності є системною, комплексною і планомірно обґрунтованою і формалізованою муніципальною стратегією, що робить за можливе краще пізнати природу та змістовне наповнення МСВ та аксіологічно-екзистенційну цінність територіальної громади як універсальної людської спільноти, в межах якої проходить і здійснюється життєвий цикл людини, – а для належної організації такої політики об'єктивується необхідність стратегічного мислення, стратегічного планування, – як для подальшого розвитку територіальних громад, через усвідомлення важливості формування бачення майбутніх пріоритетів місцевого розвитку, так і встановлення відповідних цілей та завдань для їх досягнення, що включає до себе і визначення елементного складу такої політики;

- положення про те, що перехід до формування МПП вимагає кардинального перегляду всієї ідеології МСВ, технологій управління, практики прийняття рішень та розподілу ресурсів, – на практиці це означає трансформацію і перехід широкого кола заінтересованих суб'єктів на нові парадигми та форми діяльності: від підпорядкування до розуміння; від пасивної до активної участі територіальних громад у вирішенні місцевих проблем; від закритих до відкритих форм діяльності ОМСВ; від соціально-корпоративного до нормативно-правового змісту прийняття рішень, чіткого регулювання ординарного муніципального процесу та процедур; від розподілу матеріальних та фінансових ресурсів до збільшення цих ресурсів за допомогою стратегічного планування та управління; від мобілізації використання ресурсів до запланованого типу їх примноження та розвитку; від окремого вирішення питань функціонування та розвитку – до їх спільного та узгодженого досягнення;

- висновок, що муніципальне реформування в Україні є складним комплексним і системним фактором, що скеровано в бік провадження нових управлінських, організаційних, нормативно-правових європейських стандартів у сфері МСВ, з метою побудови його ефективної моделі національного зразка, що базується на засадах децентралізації та субсидіарності;

дістали подальшого розвитку:

- положення про те, що у функціональному розумінні можна говорити не тільки про особливу і важливу роль правової політики держави, її розробки для реалізації задач і функцій такої держави, але й про складний структуротворчий характер цього феномену, що фактично уособлює роль і місце держави в системі нормативних координат «суспільство – держава – особистість», її супроводжувальну і забезпечувальну роль у формуванні, легалізації, функціонуванні, реалізації, розвитку і вдосконаленні правового статусу кожного з наведених вище суб'єктів, – причому, з фактичною вказівкою на принципи, методи і засоби такого супроводження та забезпечення;

- положення про те, що розуміння та з'ясування державної МПП у її формалізованому та функціональному вигляді, – як відповідної програми,

технології, системи комунікації, – неможливо без обов’язкового врахування її діяльнісно-функціональних засад, що спираються на організаційно-управлінську та організаційно-нормативну діяльність уповноважених органів публічної влади з муніципалізації всіх сфер життєдіяльності соціуму і держави;

- положення про те, що в умовах розбудови соціально-політичних та економічних засад Української держави, особливо в контексті проведення і реалізації настанов конституційної реформи в державі, органічною частиною якої виступає адміністративно-правова та муніципально-правова реформа, – розробка та існування державної МПП не має альтернативи і виступає одним із найважливіших напрямків діяльності держави.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані теоретичні узагальнення, пропозиції та висновки можуть бути використані в процесі формування МПП держави, а також під час проведення конституційної і муніципальної реформ в Україні і реформування системи державного регулювання конституційно-правового статусу людини (особистості) і громадянина, а саме:

- *у науково-дослідній діяльності* – для подальшого теоретичного узагальнення, вироблення пропозицій та висновків стосовно конституційно-правової та муніципально-правової доктрин, вдосконалення конституційного і галузевого законодавства, формування методологічної основи і теоретичного підґрунтя досліджень процесів розвитку і вдосконалення муніципального будівництва і муніципального реформування;

- *у нормопроектній (нормування, нормативізація) і законодавчій діяльності* – для вдосконалення нормопроектування в сфері конституційного та галузевого законодавства в контекстуалізації розвитку і вдосконалення правового статусу територіальних громад в державі, а також системного комплексу прав, свобод і обов’язків людини, прийняття нових законодавчих актів, внесення змін у вже існуючі законодавчі акти відповідно до потреб соціального розвитку, вдосконалення конституційно-правового статусу людини (особистості) і громадянина, виконання міжнародно-правових зобов’язань держави, узятих нею при підписанні міжнародних договорів, включаючи й угоди в сфері муніципального будівництва і муніципального реформування;

- *у навчальному процесі* – для підготовки загальних лекційних курсів і спецкурсів, підручників, робочих програм і навчально-методичних матеріалів із конституційного права України, муніципального права України, порівняльного конституційного права, порівняльного муніципального права, міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, міжнародного права прав людини;

- *у правовиховній роботі* – для налагодження системної і телеологічно спрямованої діяльності з формування відповідної правосвідомості щодо конституційної цінності прав, свобод і обов’язків людини, конституційно-правового статусу людини (особистості) і громадянина, ролі і значення територіальної громади в формуванні та реалізації основоположних настанов демократичної правової державності і суттєвої ролі в цих процесах чітко визначеної МПП держави, а також роз’яснення серед широких верств населення значення наведених феноменів та конституційно-правових інститутів для

подальшого розвитку демократичної правової державності і прогресивного розвитку людства.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження було оприлюднено на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Міжнародні та європейські стандарти МСВ: проблеми імплементації в Україні» (20 грудня 2019 р., м. Львів); Третій щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції «Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості» (м. Київ, 06 грудня 2019 р.); XII науково-практичній конференції «Правові аспекти публічного управління: теорія і практика» (17 грудня 2020 р., м. Дніпро).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 9 наукових працях, зокрема: 6 наукових статтях, 3 з яких опубліковано у вітчизняних періодичних наукових фахових виданнях (в тому числі і тих, що входять до міжнародних наукометричних баз даних), 2 статті в іноземному науковому періодичному виданні фахового профілю та 1 стаття у вітчизняному періодичному науковому виданні, а також 3 тезах доповідей та повідомлень на всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 293 сторінки, з них основного тексту 253 сторінки. Список використаних джерел і літератури налічує 148 найменувань і займає 17 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, шляхи і форми їх упровадження; наведено характеристику апробацій і публікацій дисертанта, у яких відображені основні положення роботи; охарактеризовано структуру та обсяг дисертації.

Розділ I. «Теоретико-доктринальні підходи до визначення муніципальної правової політики держави» складається з трьох підрозділів, в яких визначаються методологічні та онтологічні підходи до розуміння і визначення правової політики держави, досліджуються онтологічні та нормативні підходи до визначення елементного складу муніципальної правової політика держави, її суб'єктний склад в контексті розуміння та визначення кола учасників та бенефіціарів, а також її функціональні характеристики.

Зазначається, що в умовах все більшого ускладнення правового життя і економічної, соціальної, політичної та правової трансформації, що проводиться в сучасній Україні, саме правова політика держави покликана відігравати особливу

ініціюючи, плануючи, перспективну, модернову роль, бо є суто спеціалізованою політикою в сфері права, телеологічно обґрунтованою діяльністю з перетворення і наступного застосування юридичних механізмів. Бо така політика, по-перше, будуючи, організовуючи, структуруючи, інституціоналізуючи та конститууючи саму правову дійсність (інноваційний критерій), по-друге, оптимізуючи юридичний інструментарій через його стратегічне встановлення, тактичну (оперативну) заміну або його трансформацію в контекстуалізації вдосконалення (технологічний критерій), по-третє, має власний характерологічний зміст (змістовно-визначальний критерій), а також самостійне та домінуюче значення поряд з іншими видами політики, що ініційована, розроблена, легалізована і здійснювана державою (самостійно-домінантний критерій).

Доведено, що аналіз доктринального розуміння правової політики держави свідчить про розмаїття методологічних підходів, що використовуються представниками доктрини при її визначенні. Разом із тим, можна стверджувати, що саме розмаїття характеристик і різність предметно-параметральних ознак такої діяльності передбачає не тільки застосування і закріплення більшої конкретики, а й необхідність застосування при цьому більшої кількості ознак, принципів, механізмів реалізації досліджуваного феномену. Саме тому у юридичній літературі існує розуміння як самої правової політики, так і державної правової політики як її виду у вигляді соціально-діяльнісного та функціонально-нормативного феномену, що: по-перше, характеризується багатоаспектним характером свого розуміння; по-друге, виступає технологічно-управлінським проявом, прийомом, відповідною поведінково-діяльнісною методологією, що передує виникненню, існуванню, функціонуванню, розвитку та вдосконаленню позитивного права; а звідси, по-третє, детермінує появу і обумовлює багатоаспектність правотворчості, насамперед, держави, її органів, інших суб'єктів, що уповноважені державою, як обов'язкового логічного підсумку та екзистенційного результату реалізації такої правової політики, завдяки чому формується, здійснюється та реалізується управлінська діяльність профільного характеру.

Доводиться, що становлення та розвиток в Україні інституту МСВ як сфери самоідентифікації, саморегулювання, самодіяльності, самоврядування територіальних громад – сукупності жителів відповідних територій держави – села, селища, міста, об'єднаної територіальної громади з вирішення питань місцевого значення (див. ст. 140 Конституції України), як самостійного рівня публічної влади – публічної самоврядної (муніципальної) влади (див. ст. 5 Конституції України), а також як однієї з засад конституційного устрою держави – в Україні визнається та гарантується МСВ (див. ст. 7 Конституції України), – детермінувало, об'єктивувало та актуалізувало могутні організаційні, управлінські, а також нормативні тенденції щодо формування муніципальної політики держави.

Отже, МПП в доктринальному вимірюванні розглядається як правова політика, що проводиться спільно органами державної влади, органами МСВ та населенням муніципальних утворень, тобто жителями-членами територіальних громад, з метою реалізації стратегічної настанови – розвитку МСВ. Однак, необхідно констатувати, що основоположна роль в її ініціюванні, становленні,

легалізації, розвитку і вдосконаленні належить державі. Це детермінується тим, що саме така політика виступає не тільки обов'язковим і невід'ємним специфічним видом державної політики, коли на теренах держави існує і функціонує інститут локальної демократії, а й могутнім організаційно-інструментальним, технологічно-нормативним засобом регламентації, регулювання, легалізації, легітимації, планування і прогнозування розвитку цього важливого соціально-правового інституту, а також державного контролю за його діяльністю.

Становлення і розвиток МПП, – більш того, сам тільки факт її наявності, – означає розробку системного комплексу муніципальних стратегій нормативної властивості, що означають початок процесів становлення, формування і реформування національного законодавства України в сфері МСВ та розробку актуальних напрямків супроводження і забезпечення цілеспрямованості та системності здійснюваних державою перетворень в сфері муніципальної реальності.

Аргументується, що для більш глибокого розуміння МПП необхідно зазначити, що це самостійний вид правової політики. Дійсно, МПП – це послідовна, стратегічно і телеологічно обґрунтована діяльність органів держави і місцевого самоврядування, що: а) не суперечить правовій політиці держави Україна; б) здійснюється в інтересах населення, що проживає на території конкретної територіальної спільноти – ТГ; в) має за мету системне і комплексне вирішення нагальних питань місцевого розвитку в контекстуалізації його невпинності, оптимальності та сталості; г) спрямована на оптимізацію муніципальної-правового регулювання. Такі характерологічні риси наведеного визначення містять і основні ознаки МПП та відрізняють її від родової правової політики держави. Отже, муніципальну правову політику від правової політики держави в цілому відрізняють наступні риси, насамперед у суб'єктній архітектоніці, що є достатньо складною і носить комплексний характер – її основними діяльнісно-функціональними суб'єктами є ОМСВ. Під ОМСВ розуміються обрані безпосередньо населенням і (або) утворені представницьким органом територіальної громади органи, що наділені владними повноваженнями у вирішенні питань місцевого значення. Разом з тим, одночасно, суб'єктами такої профільної політики, що фактично є її розробниками, організаторами, модернізаторами, органами, що її легалізують і відповідним чином легітимізують через функціональну реалізацію, – виступають і інші органи публічної влади, зокрема вищого рівня – Парламент, Президент, Кабінет Міністрів. Бо саме вони, відповідно до своїх компетенційних повноважень розробляють стратегічні напрями муніципального реформування, приймають відповідні нормативно-правові акти в цій сфері, зокрема законодавчого характеру (Парламент) та приймають відповідні організаційні та організаційно-правові заходи з їх втілення в практику (Президент, Кабінет Міністрів). Крім того, активними суб'єктами-об'єктами МПП виступають саме жителі-члени ТГ, що, своєю чергою, і є первинними суб'єктами МСВ.

Отже, наведені риси дозволяють стверджувати, що основна праксеологічна мета МПП – це забезпечення і послідовне підвищення рівня і якості життя

жителів-членів ТГ та, у широкому розумінні, муніципальних утворень, особливо новостворених (маються на увазі об'єднані ТГ).

Констатується, що дослідження функціональних характеристик державної МПП в Україні з метою визначення її телеологічних настанов та напрямків об'єктивно потребує: а) розгляду функціоналу такої політики як відповідного організаційно-нормативного системного комплексу відповідних державних заходів, дій, настанов органів публічної влади (функціонально-технологічний критерій); б) такі заходи, дії, настанови володіють відповідними принциповими засадами (засадничий критерій); в) вони характеризуються використанням комплексу відповідного методологічного інструментарію (інструментально-методологічний критерій); г) вони повинні розглядатися в контексті діалектичної та органічної єдності організаційно-управлінської та нормативно-правової основ такої політики (управлінсько-нормативний критерій), д) така політика проявляється відносно стереотипних діяльнісно-поведінкових настанов її суб'єктів (суб'єктно-діяльнісний критерій); е) такі настанови суб'єктів політики детерміновані її телеологічними домінантами стратегічної та тактичної спрямованості (телеологічний критерій); є) вони реалізуються з метою досягнення однієї з найважливіших ідентифікаційних ознак демократичної правової державності в умовах правової глобалізації (державницько-стратегічний критерій); ж) система телеологічних домінант такої політики проявляється у вигляді відповідного генералізованого завдання – формування феноменології муніципалізму через муніципалізацію всіх сфер суспільного і державного життя (імперативно-стратегічний критерій).

Наведені критерії дають можливість стверджувати про виключно динамічний характер державної МПП. Вказується, що важливою ознакою функціональної характеристики державної МПП виступає формування і закріплення в її рамках низки організаційних та організаційно-правових механізмів, що містять технологічні настанови щодо вирішення відповідних актуальних питань та завдань муніципального реформування в державі, особливо в межах муніципалізації різних сторін суспільного і державного життя.

Розділ II. «Інституційно-структурні питання формування та функціонування муніципальної правової політики в Україні» складається з трьох підрозділів, в яких визначаються, досліджуються та аналізуються блокові складові частини МПП в Україні, доктринальний підхід до визначення складових системних блоків реалізації муніципальної реформи в Україні, а також сама муніципальна реформа як функціонально-діяльнісний вираз МПП держави.

Вказується, що проблематика розробки та втілення державної МПП в Україні, в тому числі й питання її блоковості щодо підвищення ефективності її втілення в життя, залишається розробленою недостатньо, враховуючи на хаотичний та перманентний характер муніципального реформування, що почався практично з моменту набуття Україною державної незалежності в 1991 році та на фактичний стан гальмування муніципального реформування в наш час, включаючи екстраординарні умови функціонування державності (епідемія COVID-19, повномасштабне вторгнення Росії в Україну) та політичні інтереси правлячої еліти в державі, яку лякають активні процеси самоорганізації та самоідентифікації населення.

Пропонується для формування організаційно-нормативних блоків державної МПП, в контексті її оптимізації та належної реалізації використання декілька методологічних підходів: А) на основі предметно-об'єктного підходу до розуміння профільної державної МПП; В) на основі суб'єктного підходу до її розуміння та реалізації; С) з переважним врахуванням основоположних підходів до функцій МСВ, що трансформовані в повноваження відповідних ОМСВ; D) базуванням необхідних блоків на визнанні ТГ первинним суб'єктом МСВ, навколо завдань забезпечення стабільного існування і функціонування якого обертається вся діяльність органів публічної влади, включаючи ОМСВ; Е) з переважною акцентуацією на забезпечення конституційних прав і свобод людини-жителя, що виступає первинно-цільовим і основоположним бенефіціарним елементним суб'єктом держави, соціуму, ТГ як локального соціуму; F) виходячи з розуміння необхідності забезпечення реалізації ОМСВ власними публічно-владними повноваженнями з метою реалізації інтересів ТГ; G) виходячи з об'єктивної необхідності становлення системи взаємовідносин між різними рівнями публічної влади в державі, тобто відносин між публічною державною владою та публічною самоврядною (муніципальною) владою з метою акумуляції їх зусиль щодо муніципалізації суспільного та державного життя; H) виходячи з об'єктивної потреби організації міжмуніципального співробітництва, причому, як на національному (внутрішньодержавному рівні) на договірному рівні з метою оперативного обміну досвідом у реалізації законодавчих настанов та актуальних питань з розвитку та функціонування ТГ (рівень двостороннього та багатостороннього співробітництва, співробітництва ОМСВ з муніципальними союзами національного рівня), так й на міждержавному рівні (в межах двох- і багатостороннього міжмуніципального співробітництва, співробітництва в межах міжнародних неурядових організацій місцевих влад (муніципальних союзів) та інших міжнародних неурядових організацій, а також співробітництва з будь-якими іноземними суб'єктами), причому, як з метою обміну муніципальним досвідом, так й для реалізації нормативних настанов міжнародної муніципальної діяльності в контексті реалізації своїх компетенційних повноважень.

Наводяться та аналізуються підходи представників муніципальної доктрини до визначення системних блоків реалізації муніципальної реформи як прояву МПП. Констатується, що становлення та розвиток в Україні системи МСВ стало дійсно революційною подією для пострадянської посттоталітарної держави, що обрала шлях свого стратегічного розвитку у бік демократичної правової державності, підтвердивши її вибір пріоритетів, що засновані на загальнолюдських демократичних цінностях. Однак, історичний шлях розвитку Української незалежної держави за більш ніж 30 років продемонстрував неспроможність публічно-правових інститутів, – не тільки повноцінно існувати і функціонувати в умовах локальної демократії у результаті жорсткого конфлікту інтересів між центральною владою та територіальними спільнотами – ТГ, а й неможливість ефективного розподілу між органами публічної державної та публічної самоврядної влади (останню представляють ОМСВ) компетенційних повноважень на локальному рівні функціонування соціуму. Результатом такого протистояння стала неспроможність суспільства і держави обрати національну модель місцевого

самоврядування, що, у підсумку, детермінувала необхідність проведення в Україні муніципальної реформи.

Доводиться, що з огляду на процеси, які нині відбуваються в Україні, зокрема стратегічний вибір і початок практичної реалізації європейського вектору розвитку держави, – саме шляхи і напрями, особливості розвитку і реформування МСВ в Україні, що знаходять свій прояв насамперед в контекстуалізації становлення його національної моделі, – набувають усе більшої об'єктивізації та актуальності, яка обумовлена теоретичною та практичною значущістю питань, пов'язаних з формуванням і розвитком в Україні науково обґрунтованої концепції реформування МСВ. А це, своєю чергою, актуалізує питання визначення основних системних блоків – напрямків реалізації муніципальної реформи.

Одним з найважливіших системних блоків – напрямків муніципальної реформи, що базується на побудові нормативно-правових приписів, які формують, визначають, телеологічно обґрунтовують, закріплюють, роз'яснюють «правила гри» органів публічної влади та інших суб'єктів, задіяних в системі МСВ, в царині муніципально-правової реальності, виступають питання її законодавчого забезпечення, що, по-перше, враховує субординацію в системі нормативно-правового регулювання відносин у сфері МСВ, тобто в залежності від місця органу, що є суб'єктом такого регулювання в системі органів держави; а, по-друге, з визначенням такого рівня регулювання, а саме: конституційного, законодавчо-установчого (статусного), законодавчо-нормативного (саме регулятивного), локального (статутного) – на рівні відповідного органу публічної влади – законодавчої, виконавчої влади та ОМСВ.

Проведений системний аналіз у «Концепції адміністративної реформи в Україні» (розділ IV), затвердженої Указом Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» № 810 від 22 липня 1998 року дав можливість стверджувати, що саме там було зазначено, що для проведення реформи необхідно прискорити розроблення та прийняття: концепцій і програм щодо державної підтримки і розвитку МСВ в Україні; муніципальної реформи; реформи бюджетної системи України в частині розширення фінансової самостійності ОМСВ; проведення державно-правових експериментів, пов'язаних з територіальним розвитком і МСВ. Тобто, йшлося про фактичну розробку системних нормативних блоків муніципальної реформи, реалізація яких дозволить досягнути мети профільного реформування.

Запропоновано для розуміння гносеологічного і практичного значення конкретних конституційно-правових ідей і всього українського конституціоналізму, іманентною частиною якого історично, доктринально та праксеологічно виступає український муніципалізм, – в цілому для демократизації суспільно-політичного життя, розглядати зміст поняття «конституційна модернізація» та встановити його співвідношення з такими суміжними категоріями, як «конституційна реформа», «конституційна трансформація» та з іншими пов'язаними з ними термінами, включаючи їх оцінку з позицій муніципальної реформи, а також й їх контекстуалізацію з функціонально-діяльнісним виразом та наповненням муніципальної політики держави.

Звідси констатується, що здійснення муніципальної модернізації в державі в розумінні саме муніципального реформування, є реалізацією найважливіших

настанов державної МПП, що фактично формує та демонструє на практиці взаємну залежність першого від другого та постає у вигляді того, що муніципальне реформування, муніципальна реформа як прояв такої модернізації є функціонально-діяльним виразом МПП держави у її онтологічному (сутнісному), аксіологічному (ціннісному), гносеологічному (розумовому), нормативному (юридичному), праксеологічному (практичному), конотаційному (змістовному), наративному (через вивчення особистісного і загальнолюдського досвіду впродовж відповідного часу, беручи до уваги зв'язки цього досвіду із культурним контекстом) розумінні та реалізації.

У **Розділі III. «Актуальні питання втілення муніципальної правової політики в Україні»** міститься три підрозділи, що присвячені дослідженню актуальних питань подальшого розвитку демократичної правової державності в контексті становлення та розвитку МПП України, аналізу ролі міжнародних стандартів МСВ в формуванні, структуризації та розвитку МПП України, а також розвитку локальної демократії та його впливу на модифікацію МПП України.

Вказується, що виникнення таких питань обумовлюється високим рівнем методологічного потенціалу самого муніципального права, як науки, галузі національного права і національного законодавства, його засадничих принципів, що розкривають внутрішню мотивацію та резерви колективістського потенціалу ТГ та їх членів-жителів відповідних територій держави, що за умов демократичного політичного режиму самостійно визначають форми своєї індивідуальної, групової, колективної життєдіяльності, обираючи їх з переліку таких профільних форм, що накопичені в результаті історично-праксеологічного існування людських спільнот на локальному рівні соціуму, або самостійно формують їх в процесі свого існування і функціонування на локальному рівні соціуму, – здійснюючи свій життєвий цикл. Це має теоретичне і практичне значення для розвитку всієї правової думки в сучасній Україні, бо практично формує відповідну парадигму: а) існування і функціонування ТГ; б) її системних відносин з ОМСВ, що ними формуються безпосередньо в результаті виборів (представницькі ОМСВ) або в результаті демократичних призначень чи конкурсних процедур (виконавчі ОМСВ), що базуються на мандаті, отриманому ОМСВ від ТГ (електорального корпусу); в) її комплексних відносин з іншими суб'єктами публічної влади, включаючи і суб'єкти публічної державної влади; г) її горизонтально-вертикальних відносин з органами і суб'єктами системи МСВ; д) її відносин аналогічного характеру з муніципальними та державними органами зарубіжних держав, включаючи суб'єктів підприємницької діяльності різного рівнів тощо.

Констатується, що зв'язок між становленням та розвитком МПП України і подальшим розвитком демократичної правової державності існує, він носить безпосередній характер та характеризується прямою залежністю, – більш того, зазначена політика виступає органічною частиною демократичних перетворень в суспільстві і державі, що детерміновані профільною феноменологією державності, що ускладняється, поглиблюється, структурується та вдосконалюється, синергуючи з державною правовою політикою.

Звертається увага, що закріплення принципів існування і функціонування локальної демократії в рамках міжнародного права свідчить про важливість

інституту МСВ, причому не тільки в міжнародному аспекті, що характеризується актуалізацією та глобалізацією муніципального права в рамках глобального конституціоналізму, а й у внутрішньому вимірі, – тобто їх особливу ініціюючу та конституюючу роль у формуванні національного муніципального законодавства, реалізації прав людини, через формування і реалізацію інституту муніципальних прав людини, формування муніципального управління і самоврядування в контекстуалізації ефективної моделі місцевого самоврядування в Україні.

Розгляд потенціалу ТГ в контексті розвитку локальної демократії та його впливу на профільну політику дає можливість стверджувати, що: демократичний потенціал територіальної людської спільноти демонструє не тільки можливості ТГ та її членів щодо сприйняття та реалізації демократичних настанов функціонування соціуму, а й формування і оновлення публічної влади, – зокрема, її представницьких органів та вплив на формування і функціонування виконавчих органів такої влади, а також щодо активної участі в процесах загальнодержавного та локально-регіонального управління, – тобто активної та усвідомленої участі в процесах формування, функціонування та вдосконалення демократичної правової державності, але й у процесах запозичення нових форм демократії на локальному рівні – таких як партисипаторна (демократія участі), деліберативна (дорадча), агрегативна (демократія через голосування – демократія плюралізму) та агональна (демократія ідентичності); колабораційний потенціал ТГ, що створені фактично на основі комунікативної взаємодії між своїми жителями-членами громад володіє великим ступенем «тяжіння» до співробітництва з іншими ТГ та їх ОМСВ різного рівнів на території національної держави, особливо в контексті підвищення ефективності локального життя та місцевого розвитку (міжмуніципальне співробітництво); міжнародно-правовий потенціал ТГ та їх ОМСВ, виходячи з міжнародно-правового «наповнення» інституту МСВ, дає розуміння прямих і опосередкованих зв'язків, існуючих між сучасними акторами міжнародних відносин, які відносяться до різних рівнів управління, а саме: «локально-топосний рівень» – «субрегіональний рівень» – «регіональний рівень» – «державний рівень» – «міждержавний рівень» – «глобальний рівень» – саме на цих наведених рівнях існують та функціонують органи публічної влади, включаючи й органи МСВ (на перших трьох рівнях), що об'єднані загальними завданнями і функціями в рамках профільної компетенції щодо забезпечення прав і свобод людини, починаючи з локального і завершуючи глобальним рівнями.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження актуальних питань формування МПП в Україні дає можливість зробити наступні висновки:

- необхідність виникнення правової політики, як соціального та правового феномену, перш за все, пов'язана з об'єктивною необхідністю постійного вдосконалення права, правового регулювання, з потребою цілеспрямовано змінювати правову систему і визначати вектор правового розвитку суспільства;

- поява та розвиток правової політики взагалі і правової політики держави зокрема як феномена, який детермінований багатofакторністю та розмаїттям юридичних явищ, що реалізуються в державно організованому соціуму та об'єктивною необхідністю їх селекції, актуалізації та реалізації в контекстуалізації задач і функцій державотворення через використання функцій правотворення, – отже, можна стверджувати, що феноменологія правової політики є безпосередньо пов'язаною з правовим життям, яке може існувати, функціонувати, реалізовуватися, набувати своєї загальної і галузевої телеології тільки завдяки та через формування і реалізацію правової політики;

- правова політика відображає стратегічний курс держави та інших уповноважених на її розробку і реалізацію суб'єктів, щодо становлення планового, перспективного, різнофакторного та різнорівневого правового регулювання відносно задач і функцій держави в різних сферах її соціального буття, що відбувається в ординарних умовах функціонування демократичної правової державності;

- наявність і розробка МПП, що в доктринальному вимірюванні виступає як правова політика, що проводиться спільно органами державної влади, ОМСВ та населенням муніципальних утворень, тобто жителями-членами ТГ, – з метою розвитку МСВ в державі, є об'єктивним обов'язковим та важливим фактором розвитку та вдосконалення демократичної правової державності;

- особлива і стратегічна роль МПП детермінується і визначається, насамперед, її людинорозмірністю, – саме вона характеризується безпосередньою антропологізацією та персоналізацією, бо виникає на стику права і соціуму, права і людини, індивідуального і колективного, приватного та публічного;

- становлення і розвиток МПП – означає розробку системного комплексу муніципальних стратегій нормативної властивості, що означають початок процесів становлення, формування і реформування національного законодавства України в сфері місцевого самоврядування та розробку актуальних напрямків супроводження і забезпечення цілеспрямованості та системності здійснюваних державою перетворень в сфері муніципальної реальності;

- МПП по своїй сутності є системною, комплексною і планомірно обґрунтованою і формалізованою муніципальною стратегією, що робить за можливе краще пізнати природу та змістовне наповнення МСВ та аксіологічно-екзистенційну цінність територіальної громади як універсальної людської спільноти, в межах якої проходить і здійснюється життєвий цикл людини, – а для належної організації такої політики об'єктивується необхідність стратегічного мислення, стратегічного планування, – як для подальшого розвитку

територіальних громад, через усвідомлення важливості формування бачення майбутніх пріоритетів місцевого розвитку, так і встановлення відповідних цілей та завдань для їх досягнення, що включає до себе і визначення елементного складу такої політики;

- визначення елементного складу МПП можливо двома шляхами: або через визначення елементного складу політики, як такої, або через визначення елементного складу видової характеристики правової політики (державної, законодавчої тощо); воно має велике значення не тільки для визначення аксіології такої політики, але й несе в собі і великий праксеологічний потенціал, бо дає уявлення про структурно-технологічні характеристики такої політики, вплив на які може сприяти на її формування, розвиток, вдосконалення, визначення стратегічних пріоритетів в процесі її здійснення;

- важливою засадою аргументації, констатації та фіксації функціонального потенціалу державної МПП виступає її формалізація у вигляді відповідних планових документів, що розробляються державою з метою реалізації відповідних цілеспрямованих заходів, що передбачають телеологічно скеровані колективні дії уповноважених суб'єктів, щодо муніципалізації всіх сфер соціального і державного життя;

- ідентифікуючи державну МПП, яку можна визначити як самостійний та відносно автономний напрям державної правової політики, можливо оцінити її як багатоплановий, різнорівневий, системний, комплексний феномен, що в своїй єдності сполучає концептуально-ідеологічні, онтологічно-аксіологічні, організаційно-управлінські, нормативні, технологічно-функціональні, ресурсовидові, конотаційні, наративні та інші параметри оцінки держави об'єктивізації необхідності муніципалізації суспільного і державного життя;

- муніципальне реформування в Україні є складним комплексним і системним фактором, що скеровано в бік провадження нових управлінських, організаційних, нормативно-правових європейських стандартів у сфері місцевого самоврядування, з метою побудови його ефективної моделі національного зразка, що базується на засадах децентралізації та субсидіарності;

- з одного боку, велика кількість концептів та програмних нормативно-правових актів муніципального реформування сприяє уповільненню його темпів та труднощам у виборі національної системи МСВ, а з іншого – демонструє, конкретизує, деталізує позицію суб'єктів-учасників проведення муніципальної реформи, відповідні методи і засоби її реалізації, і що є головним до предмету дослідження – системні блоки – розділи муніципальної реформи, що торкаються законодавчого забезпечення МСВ, становлення реальної правосуб'єктності ТГ, формування власного компетенційного масиву повноважень ОМСВ, вдосконалення механізмів локального захисту прав і свобод людини (особистості) на локальному рівні соціуму, остаточного формування територіальної організації влади тощо;

- виявлення за підсумками проведеного системного аналізу відсутності: а) послідовності у прийнятті та скасуванні попередніх актів при прийнятті нових аналогічного змісту; б) вирішення управлінської задачі щодо прийняття вже розроблених актів (на рівні Президента України та Уряду України); в) чіткої визначеності з колом суб'єктів, до повноважень яких належить прийняття

концептуальних (програмних) актів про реформування місцевого самоврядування в Україні; г) координації, узгодженості та послідовності у часі, просторі, по колу суб'єктів постановки стратегічних телеологічних доміант муніципального реформування та його тактичних кроків; д) пріоритетності у постановці конкретних і чітких задач реформування; е) переліку основоположних принципів муніципального реформування і уніфікованості родових найменувань досліджуваних актів та їх проєктів; є) точності в їх номенології – індивідуальних найменувань в контексті відображення їх реальної змістовності, – ставлять чітке і стратегічне завдання розробки єдиного документу стратегічної властивості з муніципального реформування з чіткими ознаками нівелювання наведених недоліків та врахуванням позитивних наробок ретроспективного планування, конституційно-законодавчого проєктування та належного організаційного і організаційно-правового супроводження і забезпечення профільних процесів;

- муніципальне реформування є досить широкою феноменологією, що об'єднує в собі складні та суперечливі процеси модернізації, трансформації, зміни профільного законодавства, муніципальної реформи, в онтологічному його розумінні є невід'ємною, органічною, іманентною частиною державної муніципальної політики, що скерована на муніципалізацію всіх сфер соціального і державного життя;

- використання європейських правових стандартів для побудови місцевого самоврядування в Україні повинно стати основою та еталоном для практичного втілення системного комплексу реформ в системі управління на локальному і регіональному рівні;

- визначення аксіологічного потенціалу запозичення іноземного досвіду в сфері муніципального реформування демонструє наявність параметральних ідеологічних, управлінських, нормативних, суб'єктних, об'єктних, забезпечуючих, глобальних, культурологічних, когнітивних та інших ознак і механізмів, що напряду сприятимуть врахуванню такого досвіду в трансформаційних процесах, що розглядаються в сфері муніципально-правової реальності, муніципального права та повинні бути покладені в основу МПП держави;

- важливою визначальною ознакою в процесі розвитку та затвердження локальної демократії та її впливу на модифікацію муніципальної політики України виступає муніципалізація суспільного та державного життя у розумінні впливу та зміни телеологічних доміант соціального і державного розвитку з державного етатизму на муніципальні цінності, що інтерпретовані з конституційних цінностей та торкаються насамперед найважливіших гуманістичних та гуманітарних імперативів та нормативів – верховенства права; визнання, реалізації, охорони і захисту і пріоритету прав і свобод людини; захисту прав дитини і жінок; захисту прав і свобод декретованого контингенту (інвалідів, пенсіонерів, студентів, військовослужбовців тощо);

- муніципалізація відносин в локальному соціумі призведе до муніципалізації повсякденності в стані якої в ординарних умовах функціонують ТГ, здійснюється МСВ та людина реалізує свій життєвий цикл. Наведений процес має стратегічне значення для подальшого існування та функціонування ТГ та всієї системи МСВ в умовах глобалізації, – бо він напряду сприяє формуванню ідентичності територіальних людських спільнот;

- метою державної МПП в сучасних умовах виступає складне та суперечливе завдання формування серед широких верств населення муніципальної ідеології як такої, тобто, системного комплексу ідей відносно позитивного сприйняття, розуміння муніципалізму, вміння користуватися його цінностями та настановами, отримання від цього відповідного соціального ефекту, – фактично, сама муніципальна ідеологія базується на формуванні муніципальної правосвідомості та муніципальної психології людини, – в сукупності с муніципальною ідеологією вони й виступають генералізованим підсумком реальної та ефективної державної МПП та теоретико-психологічним і функціонально-діяльним проявами муніципалізму.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані наукові результати дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Хван Р.М. Муніципальна політика держави: онтологічні та нормативні підходи до визначення елементного складу. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 173-179. URL: 10.36695/2219-5521.2.2020.30 (0,26 др. арк.).
2. Хван Р.М. Становлення та розвиток муніципальної правової політики України в контексті подальшого розвитку демократичної правової державності. Часопис Київського університету права. 2021. № 1. С. 113-120. URL: 10.36695/2219-5521.1.2021.19 (0,27 др. арк.).
3. Хван Р.М. Вплив розвитку локальної демократії на модифікацію муніципальної правової політики України. Держава та регіони. Серія: Право, 2020. № 2 (68). С. 292–302. URL: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2020.2.49> (0,29 др. арк.).

Публікації у міжнародних періодичних наукових виданнях інших держав:

4. Хван Р. Правова політика держави: методологічні та онтологічні підходи до розуміння і визначення. EVROPSKÝ POLITICKÝ A PRÁVNÍ DISKURZ. 2020. Vol. 7. Issue 2. P. 80–89. URL: 10.46340/eppd.2020.7.2.15 (Чеська Республіка) (0,10 др. арк.).
5. Хван Р. Блокові складові частини державної муніципальної правової політики в Україні: до визначення теоретичних засад. EVROPSKÝ POLITICKÝ A PRÁVNÍ DISKURZ. 2021. Vol. 8. Issue 5. P. 80–89. URL: 10.46340/eppd.2021.8.5.9 (Чеська Республіка) (0,10 др. арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру, які додатково відображають результати дослідження:

6. Хван Р. Муніципальна правова політика як елемент правової політики держави: міжнародний та національний аспекти. Міжнародні та європейські

стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 111–115 (0,23 др. арк.).

7. Хван Р.М. До питання щодо становлення муніципальної правової політики в Україні. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей Третьої щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 06 грудня 2019 р.). Київ: ТОВ «ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС», 2019. С. 98–102 (0,23 др. арк.).

8. Хван Р. Актуальні питання реформування місцевого самоврядування в Україні в контексті муніципальної реформи. Правові аспекти публічного управління: Матеріали XII науково-практичної конференції (17 грудня, 2020 року, м. Дніпро) / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 138–143 (0,24 др. арк.).

9. Хван Р.М. Суб'єктний склад муніципальної правової політики України. Соціальний калейдоскоп. 2020 №2 (1). С. 1–15. URL: 10.47567/bomivit.1-2.2020.05 (0,40 др. арк.).

АНОТАЦІЯ

Хван Р. М. Актуальні питання формування муніципальної правової політики в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – «конституційне право; муніципальне право». – Національний авіаційний університет, Київ, 2024.

Дисертацію присвячено дослідженню актуальних проблем формування державної муніципальної політики в Україні.

Розглядаються теоретико-доктринальні підходи до визначення муніципальної державної політики в контексті аналізу системного комплексу питань, що мають вихід на доктринальні та праксеологічні настанови, а саме: методологічні та онтологічні підходи до розуміння і визначення правової політики держави; онтологічні та нормативні підходи до визначення елементного складу муніципальної політики держави; методологічні підходи до розуміння суб'єктного складу муніципальної правової політики України в контексті визначення кола її учасників та бенефіціарів; функціональні характеристики муніципальної політики в Україні. Доведено, що необхідність виникнення правової політики, як соціального та правового феномену, перш за все, пов'язана з об'єктивною необхідністю постійного вдосконалення права, правового регулювання, з потребою цілеспрямовано змінювати правову систему і визначати вектор правового розвитку суспільства. Стверджується, що поява та розвиток правової політики взагалі і правової політики держави зокрема, як феномена детермінований багатofакторністю та розмаїттям юридичних явищ, що реалізуються в державно організованому соціумі та об'єктивною необхідністю їх селекції, актуалізації та реалізації в контекстуалізації задач і функцій державотворення через використання функцій правотворення, – отже, можна стверджувати, що феноменологія правової політики є безпосередньо пов'язаною з правовим життям, яке може існувати, функціонувати, реалізовуватися, набувати

своїї загальної і галузевої телеології тільки завдяки та через формування і реалізацію правової політики.

Ключові слова: людина-житель, житель-член територіальної громади, місцеве самоврядування, правова політика держави, муніципальна правова політика, територіальна громада, муніципальна реформа.

SUMMARY

Hwan R.M. Topical issues of municipal legal policy formation in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Juridical Sciences in the speciality 12.00.02– «constitutional law; municipal law». – National Aviation University, Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to the research of actual problems of formation of the state municipal policy in Ukraine. Theoretical and doctrinal approaches to the definition of municipal state policy in the context of analysis of the system of issues related to doctrinal and praxeological guidelines, namely: methodological and ontological approaches to understanding and defining the legal policy of the state; ontological and normative approaches to determining the elemental composition of municipal policy; methodological approaches to understanding the subjective composition of the municipal legal policy of Ukraine in the context of determining the range of its participants and beneficiaries; functional characteristics of municipal policy in Ukraine.

It is proved that the need for legal policy as a social and legal phenomenon is primarily related to the objective need for continuous improvement of law, legal regulation, the need to purposefully change the legal system and determine the vector of legal development of society.

Taking into account that there is a whole range of topical issues of the implementation of municipal LPS in Ukraine, the author devoted a separate section of the dissertation to their research and analysis. Therefore, the further development of democratic legal statehood in the context of the formation and development of municipal LPS in Ukraine is considered, while the role of international standards of the LSG, especially in the formation, structuring and development of such state policy, is investigated, as well as the mutual relationship between the development of local democracy and its influence is analyzed on the modification of the municipal LPS in Ukraine.

At the same time, taking into account the current political and legal realities, it was established that the actualization of the issues of municipal LPS is directly related to the conditions of existence and functioning of the general phenomenology of statehood and the international community of states in crisis conditions, which actually contributes to its objectification, actualization, and contextualization in under such conditions, that is why it needs both a qualitatively new understanding, a clearer organizational and methodological content, as well as in order to implement new characterological tasks – it needs new mechanisms of normative-legislative and managerial-technological support and provision, and both at the national and at the international levels.

It is in the context of the above that it is argued that the modern understanding of the semantic and etymological load of the terminological system "democratic legal statehood", where the categorical concept of "statehood" acts as a support, turns out to be such that it not only possesses sovereign-subordination and power-competent guidelines, but also contains it contains essential self-governing components that can be reflected and consolidated in the municipal LPS. This is determined, first of all, by the collectivist principles of the exercise of public power, the real access of a person to the exercise of such power at various levels of society, including his ability to actively or passively influence it, the legalization of the rights and freedoms of a person and a citizen, as well as other humanitarian and humanitarian parameters of the implementation of activities the state in many spheres of social life, arising not only from the personal preferences of its political elite, but also from the international legal obligations of the state, undertaken by it during the signing of international multilateral treaties.

So, in conclusion, it is stated that the formation of the municipal LPS, taking into account the existence of a self-governing (municipal) level of public power, is objective and necessary, especially under the conditions of the formation, development and improvement of the constitutional and legal institution of the LSG, because it is: a) acts as an integral and immanent part of state legal policy; b) is its natural reaction to the constitutional legalization and social legitimation of the Institute of the LSG; c) acts as an institutional element of state legal policy; d) demonstrates its institutional content through identification with state-management activities; i) by its teleological dominants, in many respects it does not coincide with the functional and operational guidelines of public state power, possessing the corresponding features; e) is an instrumental-methodological, organizational-legal and behavioral-active means of forming and implementing one of the most important elements of democratic legal statehood – the LSG.

Key words: resident, resident-member of the territorial community, local self-government, legal policy of the state, municipal legal policy, territorial community, municipal reform.